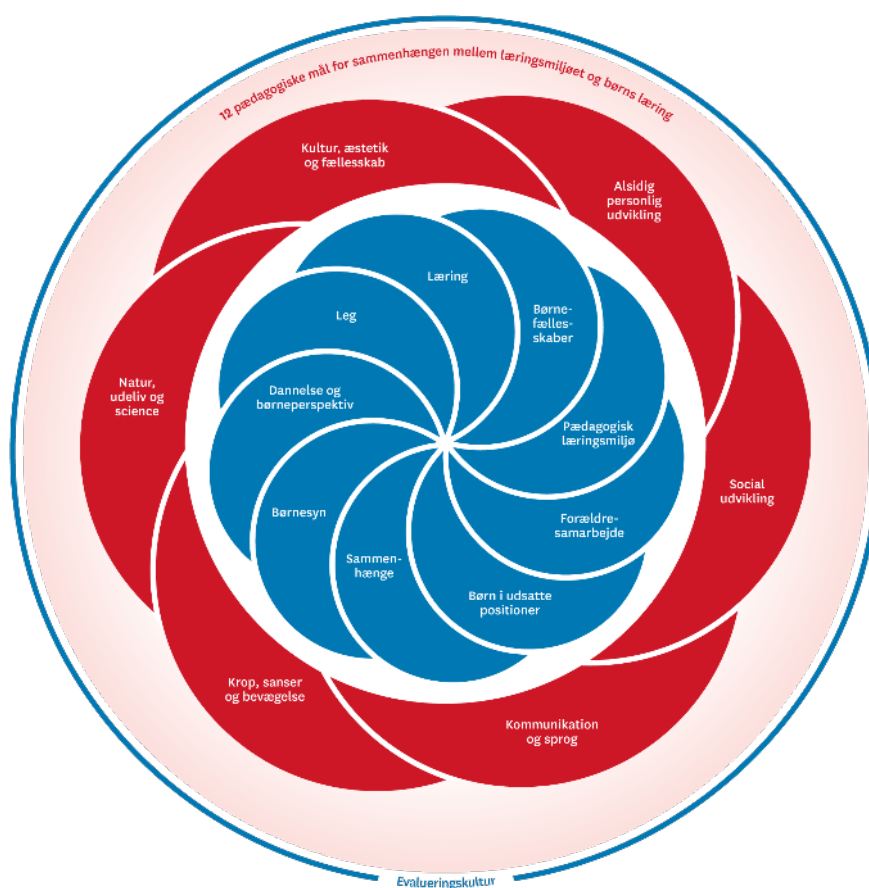

Den styrkede pædagogiske læreplan

Indhold	
Forord	1
Læsevejledning	1
Den styrkede pædagogiske læreplan	2
Børnesyn	2
Dannelse og børneperspektiv	2
Leg og børnefællesskaber	4
Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen	5
Læring og læreplanstemaer	6
Læreplanstemaerne er:	6
Kultur, æstetik og fællesskab	8
Alsidig personlig udvikling	10
Social udvikling	12
Kommunikation og sprog	12
Krop, sanser og bevægelse	14
Natur, udeliv og science	15
Det fysiske og æstetiske børnemiljø	16
Børn i udsatte positioner	16
Samarbejde med forældre om børns læring	18
Inddragelse af lokalsamfundet	20
Sammenhæng med børnehaveklassen	22
Ledelse	23
Pædagogisk personale	24
Dokumentation og refleksionspraksis	26
Evaluerings	28

Forord

Den pædagogiske læreplan er blevet til gennem en proces, hvor ledelse, medarbejdere og forældre er blevet inddraget.

Vi havde planlagt en proces, hvor alle temaer skulle gennemarbejdes i ledelsen, personalegrupperne samt forældrene i de relevante temaer omkring forældresamarbejdet. Det viste sig undervejs at være en meget tidskrævende affære, da vores personalemøder i afdelingerne fik et for overordnet fokus. Der blev i stedet udarbejdet tekst til temaerne løbende i et åbent dokument.

På personalemøderne tog medarbejderne i stedet for hul på at arbejde med læringsmålene for de enkelte temaer for at planlægge læringsmiljøer i afdelingerne i de pædagogiske temaer, der løbende har været fokus på.

Læsevejledning

Læreplanen består af forskellige elementer, og for læsevenligheden følger der et par forklaringer.

I starten af hvert afsnit er der en tekst, der er taget fra skabelonen for de pædagogiske læreplaner i Aarhus. Derefter er der formuleret et undersøgelsesspørgsmål, som vi besvarer i kursiv.

Læreplanstemaerne er beskrevet først med de opstillede mål for temaerne og dernæst en tekst om, hvordan arbejdet med læreplanstemaerne ser ud i Hjortshøj Dagtilbud. Til slut er der til hvert af temaerne givet et praksiseksempel fra afdelingerne om, hvordan der konkret er blevet arbejdet med temaet.

Den styrkede pædagogiske læreplan

Børnesyn

Det at være barn har en værdi i sig selv, og i børnelivet skal der være plads, tid og ro til at være barn. Udgangspunktet er, at alle børn trives og udvikler sig, når de har passende udfordringer, ser mening og oplever anerkendelse og social samhørighed i forpligtende, rummelige og givende fællesskaber.

Hvordan kommer det grundlæggende børnesyn til udtryk hos os?

I Hjortshøj Dagtilbud møder vi børnene i øjenhøjde. Vi møder børnene med anerkendelse og med viden om, at børnene er individuelle og unikke. Vi møder dem i nærmeste udviklingszone (NUZO) og tilpasser udfordringer hertil. Vi arbejder med en struktur, hvor alle børn er en del af en lille gruppe, hvor barnets zone for nærmeste udvikling afdækkes. Alle børn er en del af en gruppe og har en oplevelse af at høre til.

De voksne omkring børnene guider, deltager i leg og er rollemodeller for barnet. Vi understøtter, at alle børn er en del af et socialt fællesskab og deltager i gode legerelationer. Dette gøres bl.a. ved at slippe legen fri. Vi etablerer og fordeler børnene i legegrupper for de børn, der har brug for noget særligt. Alle medarbejdere i Hjortshøj Dagtilbud forstår og ser vigtigheden i, at alle børn føler sig holdt af gennem en professionel omsorgsfuld relation.

Dannelse og børneperspektiv

Børn skal føle sig set og forstået og opleve at have en demokratisk stemme. Børn skal være aktive medskabere af deres egen læring og udvikling inden for rammer, som de voksne har ansvaret for. Der skal lyttes til børnenes oplevelse af, hvordan det er at være i dagtilbud. Hvordan er deres oplevelse af, om de mestrer, kan finde mening og hører til? Børns oplevelse af indflydelse er en tidlig del af deres dannelsesproces og af udviklingen af demokratisk forståelse.

Hvordan sikrer vi børnenes ret til medbestemmelse, og hvordan understøtter vi deres tiltagende mestring af eget liv?

Vi tror på, at alle børn gør det bedste, de kan, og at der altid er en hensigt og et motiv med og for deres handlinger. Det betyder, at de voksne omkring barnet skal være opsøgende og undersøgende på disse perspektiver. Dette gøres bedst ved at følge børnenes initiativer og ved at være nysgerrig sammen med børnene. I de vokseninitierede lege og aktiviteter skal børneperspektivet sikres ved, at de voksne er nysgerrige og undersøgende på børnenes perspektiver. Børnene skal motiveres til at lære at lære. Vi griber børnenes initiativer i hverdagen og skaber rum for børnenes frie leg, hvor de kan eksperimentere og selv få lov til at bestemme. For eksempel til samling, hvor børnene opfordres til at byde ind og vente på tur. De inviteres ind, hvis de er lidt tilbageholdende, og de voksne skaber en tryk ramme, hvor børnene opfordres til at deltage. Vi vil gerne øve os i at lave systematiske børneinterviews som en del af tilrettelæggelsen af de pædagogiske læringsmiljøer samt i de aktiviteter, der tilbydes.

Eksempler på, hvordan og hvor personalet arbejder med børnenes dannelse:

- *Vente på tur til samling*
- *Sende vand videre ved spisning*
- *Hjælpe hinanden i garderoben*
- *Lytte til hinanden. Sætte sig i hinandens sted*
- *I garderoben og på badeværelset trænes børnenes selvhjulpethed, så deres oplevelse af at mestre eget liv styrkes*
- *God bordskik*
- *Børnene opfordres til at passe på tingene og hjælpe med at rydde op sammen*
- *På ture ud af huset og i nye sammenhænge trænes opførsel i det offentlige rum*

Børnenes robusthed trænes i de sammenhænge, hvor det naturligt opstår. Der, hvor børnene bøvler med overtøj, bliver afvist af kammerater og hvor konflikter opstår. Her guides børnene af voksne, der forstår og lader børnene medtænke løsninger og strategier og som rummer den frustration, der naturligt opstår hos barnet. Børnene opnår på denne måde at mestre og komme igennem disse situationer med en styrkelse af deres robusthed.

Leg og børnefællesskaber

Fællesskaber udgøres af dem, vi er, og det vi laver sammen. Alle børn i dagtilbud skal føle sig, som en værdsat del af et fællesskab, og fællesskaberne skal have noget at byde på for alle børn.

Børns leg er grundlæggende for deres sociale og personlige læring og udvikling, og legen har en værdi i sig selv. Leg betyder både børns spontane leg på deres helt egne præmisser, og den leg, der igangsættes, rammesættes og eventuelt understøttes af de voksne omkring børnene.

Leg, læring, udvikling og dannelse sker i børnefællesskaber, som de voksne sætter rammerne for. Dagtilbuddets hverdag skal skabe rum til at børn kan indgå i både kendte og nye relationer på tværs af alder, køn og kultur. Det er det pædagogiske personale og ledelsens opgave at skabe balancen mellem individ og fællesskab i dagtilbuddet.

Hvordan er den pædagogiske praksis, der er hos os, og som understøtter udviklingen af både børnefællesskaber og det sociale rum, hvor det enkelte barn lærer og udvikler sig?

I leg veksles mellem vokseninitierede lege, aktiviteter og børne initierede lege. De voksnes rolle i de vokseninitierede lege er både at fastholde og udvikle på legene. Ved at skabe foranderlighed og nye tiltag i legene og læringsmiljøerne pirres børnenes nysgerrighed, og det kan være med til at udvide børnenes læring, udvikling og leg. De voksne kan samtidig i disse lege eksperimentere med børnenes nye roller og positioner i fællesskaberne og skabe rammer for nye legerelationer.

De voksne omkring børnene er ansvarlige for, at der arbejdes med børnenes nærmeste udviklingszone, og at børn, der har behov for guidning, får den. De voksne omkring børnene sætter deres forskellighed i spil som en ressource i forhold til at fastholde og udvikle børnefællesskaberne. Her er også en opmærksomhed på den individuelle forpligtelse i fællesskabet samtidig med, at der tages højde for de individuelle hensyn.

Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen

Det pædagogiske læringsmiljø er rammen for børns trivsel og læring og indeholder mange af de andre aspekter beskrevet i læreplanen.

Det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud skal være til stede hele dagen fra modtagelsen om morgenen til de sene eftermiddagstimer. Det pædagogiske læringsmiljø skal blandt andet give barnet mulighed for at eksperimentere og bruge fantasien, lege forskellige og udviklende lege og bruge både emotionelle, sociale og kognitive kompetencer.

I arbejdet med børn i dagtilbud er der fokus på at skabe pædagogiske læringsmiljøer, der ud fra et helhedssyn understøtter trivsel, læring, udvikling og dannelse for alle børn. Det kræver viden, der med afsæt i faglig refleksion med kollegaer og ledelse, skal bruges til at udvikle stærkere pædagogiske læringsmiljøer for børnene og stærkere læringsfællesskaber for de professionelle.

Hvordan er det pædagogiske læringsmiljø og den intenderede pædagogik, som er til stede hos os hele dagen og i alle rutiner og aktiviteter, både de planlagte vokseninitierede aktiviteter og børnenes spontane leg og aktiviteter?

For at kunne understøtte børnenes læring gennem hele dagen ser vi det som vigtigt, at de voksne omkring barnet er psykisk og fysisk nærværende. Vi er som voksne rollemodeller for børnene og er med vores person en stor del af børnenes læringsmiljø.

Vi stiller åbne spørgsmål og sørger for, at vi hele tiden tilpasser vores læringsmiljøer til børnegruppens interesser og behov, og sørger for, at materialer er tilgængelige for børnene. Vi bruger vores lokalmiljø med besøg i andelssamfundet og på plejehjemmet, ture i skov og til bækken samt med besøg i hinandens afdelinger.

Vi skaber genkendelighed i de daglige rutiner og strukturer og kan her møde børnene i NUZO. Vi udvikler de daglige rutiner ved at forholde os nysgerrigt og modigt til egen og andres praksis, og vi tænker vores daglige rutiner ind i vores pædagogiske planlægning af vores arbejde med læreplanstemaerne.

Der skal både i den strukturerede praksis og i de daglige rutiner være plads til, at børnene har mulighed for fordybelse og for at "bøvle" – alt sammen for at styrke børnenes vedholdenhed og robusthed.

Læring og læreplanstemaer

Børn lærer ved at udforske deres omverden med krop og sanser, ved at blive mødt af spørgsmål og udfordringer og ved selv at undres og stille spørgsmål. Børn lærer også ved at eksperimentere, prøve sig frem, fejle, gøre opdagelser og finde innovative løsninger. Børn lærer gennem kommunikation, udveksling og sociale interaktioner med de andre børn og de voksne i dagtilbuddet. Motivation og passende udfordringer har betydning for at lære og udvikle sig – både som individ og som del af et fællesskab. Børn har brug for voksne, der sætter rammer, guider og vil noget med dem, men de har også brug for plads til at være sig selv og til at gøre deres egne erfaringer.

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaerne skal tage udgangspunkt i Børne- og Socialministeriets beskrivelser af temaerne. Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges inden for Børne- og Socialministeriets to pædagogiske mål for hvert læreplanstema, hvor de pædagogiske mål beskriver sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Læreplanstemaerne er tilsammen udtryk for et bredt læringssyn, og det er afgørende, at de tænkes i en sammenhæng i dagtilbuddets arbejde. Opdelingen i temaer skal sikre fokus på forskellige centrale elementer i børns læring og udvikling i dagtilbud. Læs de ministerielt fastsatte indholdsbeskrivelser og mål for læreplanstemaerne i: "Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold", der kan findes på: www.emu.dk/omraade/dagtilbud.

Læreplanstemaerne er:

- a. Alsidig personlig udvikling.
- b. Social udvikling.
- c. Kommunikation og sprog.
- d. Krop, sanser og bevægelse.
- e. Natur, udeliv og science.
- f. Kultur, æstetik og fællesskab.

Hvordan arbejder dagtilbuddet og afdelingerne med alle læreplanstemaerne i en sammenhæng, for at understøtte et helhedsorienteret perspektiv på børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse?

For at skabe sammenhæng i læreplanstemaerne er det nødvendigt at gå fra at fokusere på aktivitetstænkning til at tænke læreplanstemaerne mere som en del af en helhed. I alle afdelinger arbejdes der med temaer, hvor der tilbydes forskellige læringsmiljøer, der understøtter målene for læreplanstemaerne.

Legen er central, og der arbejdes med at slippe legen fri. Her kan børnenes initiativer opfanges og udvikles af de voksne. Læringsmiljøerne tager udgangspunkt i de rammer, der er i afdelingerne, og det er her vigtigt, at de er foranderlige, så det gøres muligt at synliggøre de forskellige pædagogiske intentioner, der er til stede.

Læreplanstemaerne tænkes ind i alle de dagligdags rutiner, vi i forvejen har. Der findes mange ressourcer i dagtilbuddet, og ved at udnytte hinandens kompetencer på tværs af afdelingerne, kan vi hente inspiration.

For at følge børnenes udbytte af vores arbejde er vi nødt til at øve os på at blive mere systematiske omkring indsamling af data. Vi skal også øve os i at opstille indikatorer og mål, der er nemme at måle på, når temaerne evalueres. Vi vil understøtte, at børn eksperimenterer. Vi vil lade børnene øve sig for at mestre. Dette for at gøre børnene bevidste om deres egen zone for nærmeste udvikling og opfordre dem til udvikling der, hvor de er, og i det, de gør. I det følgende beskrives, hvordan der i dagtilbuddet arbejdes med læringsmålene for de 6 læreplanstemaer i praksis.

Kultur, æstetik og fællesskab

Pædagogiske mål:

- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.*
- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.*

Når der i Hjortshøj Dagtilbud arbejdes med temaet, tages der udgangspunkt i både kulturelle traditioner og højtider, men hver afdeling har også sine traditioner, som der værnes om. Vi følger årstidernes skiften og inddrager naturligt det, der er givet her. Det være sig høst, forårets spirer og efterårets mange farver. I naturen findes mange oplagte materialer, som vi sammen med børnene er nysgerrige på.

Vi tager udgangspunkt i børnenes egen kultur og nysgerrighed og inddrager de forskellige familieformer der er. Vi benytter vores nærområde som består af mange fællesskaber, som vi frit kan benytte.

Vi arbejder med mangfoldighed, både sprogligt, kulturelt og i familierne. Vi gør det ved at italesætte forskellighed som en ressource og ved at være nysgerrige på børnenes liv. Børnene har mad med hjemmefra. Børnene oplever på den måde mange forskellige madkulturer. Forældrene kommer fra mange forskellige lande. Dette snakker vi om, og er nysgerrige på forældrenes baggrund.

I de aktiviteter, der tilrettelægges inden for temaet, er der fokus på børnenes optagetheder og perspektiver. De voksne rammer aktiviteten, stiller sig til rådighed og giver børnene redskaber til deres leg. Vi tilpasser aktiviteterne til børnenes udviklingsniveau og alder. Der inddrages materialer fra f.eks. legepladsen til andre ting.

I praksis benyttes bål og bålmad, sang, musik, teater, hvor der eksperimenteres med forskellige roller, hatteteater, samlingsstunder, udklædning, ansigtsmaling, og i afdelingernes indretning tages børneperspektivet.

Vi ønsker i højere grad at inddrage kulturen omkring døden, sorg og begravelsesformer i temaet fremadrettet, men vi tager udgangspunkt i børnenes nære liv og breder det ud og knytter det til en større kulturel kontekst. F.eks. ved at tale om fødsel, død, dåb og begravelser.

Praksiseksempel fra Spiren:

Vi synger med børnene og bruger muligheden for at komme i dybden med teksten.

Vi sang f.eks. "Nu falmer skoven". Det åbnede op for mange spændende snakke og fælles undren. Bl.a. over gud, kirken og dertilhørende traditioner.

I Vuggestuen har børnene små huse med billeder af deres familie.

På den måde synliggøres familiernes mangfoldighed.

Et barns lillesøster skulle døbes, det blev til en større snak i børnegruppen om dåb, begravelser og en død kat.

Vi har malet med pærer på nodepapir i tema om sang.

Vi spiller hatteteater udenfor. F.eks. spiller vi Emil fra Lønneberg.

Børnene skiftes til at spille en rolle og være publikum. De får erfaringer med at udtrykke sig kulturelt og eksperimentere med at indtage forskellige roller.

Alsidig personlig udvikling

Pædagogiske mål:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn, social og kulturel baggrund.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Når der i Hjortshøj Dagtilbud arbejdes med temaet, er der fokus på det hele barn. Forudsætningen for at kunne udvikle sig optimalt er, at der er en overordnet struktur, rammer og kontinuitet i hverdagen. Samtidig kræver det at alle børn har tæt kontakt til de voksne i afdelingen, som møder børnene med omsorg og udviser nærvær og forståelse for barnet. Samtidig er det en forudsætning for udvikling, at de voksne har kendskab til barnets nærmeste udviklingszone. Dette sikres ved, at der i alle afdelinger arbejdes med primære voksne, som kender børnene særlig godt, og som har det overordnede ansvar for barnets udvikling.

De voksne tilrettelægger aktiviteter, der udfordrer de enkelte børn, sætter dem sammen i nye grupper og giver dem mulighed for at prøve sig selv af i andre sammenhænge. Samtidig faciliteres rammer, hvor der er mulighed for at børnene bøvler og får lov til at øve sig i det der er svært. Der trænes turtagning fra vuggestuealderen og det at lytte til, hvad andre siger.

Temaet alsidig personlig udvikling er i særlig grad læring over hele dagen. Vi ser alle hverdagssituationer som mulige læringsrum for personlig udvikling. Vi er gået fra indlæring til læring, hvor børnenes motivation, kompetencer og drivkraft er i fokus. Legen er altafgørende for, at børnene kan afprøve sig selv og danne erfaringer og der er mulighed for i legen at kunne bruge kroppen og få kropslige erfaringer.

Børnenes udvikling følges gennem dataindsamling og refleksion med kolleger og forældre. Vi benytter i alle afdelinger Kolbs læringscirkel som metode.

Forældrenes perspektiv på børnene er særlig vigtigt for, at barnet understøttes bedst muligt. Derfor er vores samarbejde og dialog med forældrene essentielt.

Praksiseksempel:

Ulrik sidder i sit rum i garderoben og er ked af det. Bente henter ham ind, og de sidder sammen med de andre børn ved frokostbordet. Bente aer ham på ryggen og snakker med ham om dét at være ked af det. Ulrik får det tilsyneladende okay. Efter noget tid begynder Ulrik umotiveret at lave høje lyde og er påståelig om en episode fra dagen før. Alle omkring ham siger, at Ulrik ikke har ret, så han skriger 'Neeeeej'.

Bente: 'Ulrik, det er lige nu, du skal trykke på pyt-knappen', hvilket Ulrik forsøger, men han har tårer i øjnene. Det går lidt i sig selv, og mens der spises, fjoller han.

Da måltidet er ovre, siger Bente: 'Jeg tror, vi to skal snakke lidt sammen', og de to går væk fra de andre.

Bente: 'Jeg tror, at du inderst inde faktisk er rigtig ked af det, og så kommer du til at drille og råbe højt'

Ulrik: 'Jamen, de andre gider ikke lege med mig, og de siger, at jeg ikke må lege med Torben. Og Torben siger også selv, at de andre skal sige det til mig' (Torben er øverst i hierarkiet i gruppen af kommende skolebørn)

Bente: 'Ser du op til Torben, og vil du gerne lege med ham?' Jeg tror faktisk, at Torben er lidt bange for dig, for du har jo slået ham.'

Ulrik: 'Det er, fordi jeg ikke må være med'

Bente: 'Det er selvfølgelig heller ikke så smart. Men ved du hvad – nu går jeg ned og henter Torben, og så kan vi snakke med ham også.'

Sammen med Torben har de en snak om det med at slå, når man bliver kede af det, og at holde nogen ude, når man ikke vil lege med dem, og om hvordan man kan sige 'Ikke lige nu, men vi kan godt lege senere', så den der får afslaget, kan holde det ud. Det aftales, at de to får lov at lege indenfor, mens de andre børn er på legepladsen.

Social udvikling

Pædagogiske mål:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

Når der i Hjortshøj Dagtilbud arbejdes med temaet, er der fokus på at skabe små fællesskaber i det store. Alle børn er en del af en gruppe og der tages i rammesætningen udgangspunkt i barnets ressourcer og forudsætninger.

Vi har fokus på børnenes initiativer og griber dem og på den frie leg. Forudsætningen for god trivsel og social udvikling er, at børnene har en nær og tryk relation til de voksne, som kan hjælpe med at oversætte de andre børns handlinger i legen og sætte ord på børnenes intentioner i legen, hvis de kan være utydelige. Dette kræver voksne, der er deltagende i legen og som kan vise vejen og hjælpe børnene med at få gode legestrategier, så det bliver muligt at etablere og fastholde venskaber. Børnene guides og stilladseres, så de har mulighed for at deltage i legen.

Udvikling af sociale kompetencer sker i samspil med andre, så de voksne er opmærksomme på, at alle børn er en del af et fællesskab, der kan understøtte denne udvikling. Der etableres fælles oplevelser, som der kan bygges videre på i den frie leg og i de planlagte aktiviteter. Samtidig etableres legegrupper, som forældrene også kan understøtte ved at invitere gruppen hjem og lege.

Praksiseksempel: Vi hjælper med at sætte ord på, når børnene gerne vil lege sammen. "må jeg være med" kan være en af hjælpesætningerne og så guider vi gerne børnene ind og ud af legen ved at "oversætte" deres lege for hinanden. Bl.a. når noget legetøj er optaget i legen, og der så skal ventes på tur.

Eks.: Walter havde leget med en bil, men var gået i gang med noget andet. Karoline kommer og tager bilen for at lege med den. Walter bliver ked af det og prøver at tage den tilbage, mens han siger "min". En voksen hjælper ved at sige til Walter, at nu er bilen optaget, men at han kan spørge om han må få den når Karoline er færdig. Walter får det sagt det til Karoline med hjælp fra en voksen og 3 minutter efter siger Karoline, at hun er færdig og giver bilen til Walter. Walter bliver rigtig glad og giver Karoline en stor krammer. Bagefter triller han bilen hen til Karoline og smiler. Karoline kører den tilbage, og de har nu gang i en leg. De sidder længe efterfølgende og leger sammen med bilen.

Pædagogiske mål:

- Det pædagogiske læringsmål skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Hjortshøj Dagtilbud arbejdes der med teamet ved, at alle afdelinger bevidst indretter læringsmiljøer i afdelingerne, der understøtter børnenes sprogtilegnelse. Alt personale er undervist i børns tidlige sprog og kender og anvender de sproglige strategier, der bedst understøtter børn sprogudvikling. I vores læringsmiljøer er der både tal, bogstaver og former, der giver børnene mulighed for at eksperimentere og som pirrer deres nysgerrighed.

Lige fra børnene er helt små benyttes sproget aktivt til at sætte ord på de helt små børns handlinger og følelser. Børnene bliver mødt af nærværende voksne, der kan aflæse og reagere relevant på de nonverbale signaler børnene udsender. Dette gøres i dagligdagssituationer og når børnene leger. Personalet arbejder også med at spejle børnenes følelser og sætte ord på dem.

I alle afdelinger arbejdes der med sprogstimulering både i det daglige, og der hvor der er brug for en ekstra sprogindsats. Her dannes der sproggrupper, hvor der arbejdes i dybden med sproget. Samtidig har vi en sprogvejleder i dagtilbuddet, der særligt har fokus på afdelingernes sproglige læringsmiljøer og som kan give sparring på at forbedre dem.

Vi arbejder tematisk i afdelinger med særlige fokusord, som der kan bygges videre på hjemme og tales om ved middagsbordet. Der arbejdes med rim og remser, sange og sangkufferter med forskellige temaer, samt med sprogkalender. Vi arbejder med at dialoger med børnene er på mange turtagninger og opfordrer børnene til at kommunikere. Vi er opmærksomme på, at nogle børn har længere latenstid end andre, så vi venter på barnets respons inden vi går videre.

Vi opfanger børnenes initiativ og bygger dialogen op om dem. Vi møder børnene anerkendende, lyttende og sørger for at have øjenkontakt med børnene i dialogen.

Praksiseksempel fra dagpleje:

De sidste 2 mdr. har temaet heddet:

Hvordan bygger man et hus? Temaet er opstået på baggrund af børnenes optagethed og spørgsmål i forbindelse med multihusbyggeriet i Hjortshøj, som vi jævnligt går forbi på ture.

Vi taler om, hvad de forskellige maskiner hedder og lærer forskellen på hjul og larvefødder. Vi taler om, hvad det hvide man lægger i bunden af gulvet hedder, og ud fra det, vi har oplevet og talt om, bygger vi lego, tegner huse og kraner, laver lergravko, graver huller i sandkassen osv.

Krop, sanser og bevægelse

Pædagogiske mål:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på,
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

I Hjortshøj Dagtilbud arbejdes der meget fokuseret med dette tema. Vi har i dagtilbuddet en uddannet motorikvejleder, og i alle afdelinger uddannede motorikassistenter. Vores motorikvejleder kommer på skift rundt i afdelingerne med inspiration eller handlingerne omkring konkrete børn. Der udarbejdes en test, som danner grundlag for en handleplan, der både involverer hjem og afdeling.

Vi har fokus på, at de voksne også skal være i gang med at bruge krop og sanser, da krop imiterer krop. I tiden vi lever i, bevæger børn sig ikke så meget, så vi motiverer børnene til at bruge deres krop både i bevægelse og i ro. Vi indlægger mange gentagelser, så børnene får lov til at øve sig og signalerer, at der er tid nok. Vi følger børnenes motoriske udvikling tæt og er i dialog med forældrene om den. her aftales også særlige indsatser, hvis der er behov for det.

De fysiske læringsmiljøer skal både kunne indrettes til bevægelse og ro og være foranderlige i forhold til, hvad børnegruppen har brug for og skabe gode betingelser for, at alle børns udvikling mødes i nærmeste udviklingszone. Hvis vi er bekymret for et barn, kobles vores motorik vejleder på, som tilrettelægger et længere forløb for det enkelte barn. Forældrene rådgives også i forhold til, hvordan de kan støtte op derhjemme. Vi er opmærksomme på at opstille grovmotoriske, finmotoriske og sansemotoriske læringsmiljøer, så alle børn har mulighed for at udvikle kompetencer indenfor alle områder. Der justeres i læringsmiljøerne alt efter børnenes alder og formåen.

Børnene skal have mulighed for at udfordre sig selv og vi kan som voksne guide og opmuntre dem til at øve sig. Dette være sig både i lege, strukturerede forløb og i de temaer, der arbejdes med i afdelingen hen over året. Vi er også bevidste om, hvad dagligdagssituationer kan som garderoben, toiletbesøg, samling, kravle op og ned ad stole og i spisningen.

Praksiseksempel fra Bifrost:

Vi var på efterårstur i skoven med stuens børnehavebørn i alderen 3-5 år. Vi skulle rappelle ned af skovens stejleste skrænt, og klatre op igen. Her var kropslige udfordringer for alle, nogle rutsjede ned af skrænten og eksperimenterede med forskellige måder at komme op og ned på, andre brugte rebet som hjælp, og enkelte skulle motiveres og guides af en voksen. Alle på stuen udfordrede deres personlige grænser og fik en oplevelse

Natur, udeliv og science

Pædagogiske mål:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

I Hjortshøj Dagtilbud arbejder vi med temaet ved at tage udgangspunkt i vores nærmiljø og i børnenes optagetheder. Vi har i lokalområdet et bredt udsnit af naturen, der kan udforskes og inddrages i det pædagogiske arbejde med børnene. Det være sig skov, å, dyrehold i andelssamfundet og i frugtplantagen. Vi går på opdagelse i alt slags vejr og på alle årstider både på legepladsen og i området. Vi bruger også udsnit af naturen som kan bringes ind såsom wifi-kamera i fuglekasser, ormetank og insekthoteller. Vi går på opdagelse med forstørrelsesglas og undersøger det, vi møder på vejen. Vi bruger madlavning og madkendskab til at udvide børnenes viden om, hvor tingene kommer fra, og hvad de kan bruges til.

Vi behandler naturen med respekt og samler skrald i naturen samt er bevidste om, at vi ikke selv sviner på ture osv. Vi passer på vores natur på planter og dyr. Samtidig er vi optaget af at lave hjemmelavede rekvisitter, så børnene får en oplevelse af, at noget kan genbruges og benyttes i andre sammenhænge.

Vi prioriterer at dele børnene op i mindre grupper, så der er plads til fordybelse og undren, og vi laver eksperimenter med forskellige materialer, dyr og planter.

Vi inddrager forældrene i forsøgende og opfordrer til, at de byder ind med materialer hjemmefra, eller hvis de har særlige evner indenfor temaet.

Der findes i alle afdelinger mulighed for at eksperimentere og tale om geometriskeformer, størrelsesforhold og ved bagning inddrage måleenheder og aflæse en bagevægt. Børnene inddrages i at tælle børn og inddrages i "hvor mange mangler?" "hvor mange har vi brug for at alle kan få?" osv.

Der tages også udgangspunkt i kroppen i forhold til højde, drøjde, antal og alder.

Praksiseksempel fra Bifrost:

Der bliver på legepladsen fundet en død mus.

Musen begravnes og graves op med mellemrum for at følge nedbrydningsprocessen.

Det fysiske og æstetiske børnemiljø

Det fysiske miljø bør invitere til leg, udforskning af omgivelserne og såvel fysisk aktivitet som fordybelse både inde og ude. Den fysiske indretning bør være fleksibel i forhold til at kunne bruges til varierende pædagogiske formål, men bør samtidig muliggøre en kontinuitet i længerevarende lege og andre aktiviteter.

Hvordan understøtter vores fysiske rammer, inde som ude, målene for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring, som er fastsat inden for hvert af de seks læreplanstemaer?

I alle vores afdelinger arbejdes der med fleksibilitet i vores fysiske rammer både ude og inde. Vi indretter ude- og inderum efter børnegruppen og efter tematisk fokus. I planlægningen af vores temaer veksles der mellem forskellige aktiviteter og udfoldelsesmuligheder, så der både er mulighed for udforskning og udfoldelse. Vi er samtidig opmærksomme på, hvordan børnene udnytter det fysiske læringsmiljø og legemiljøernes fleksibilitet for hele tiden at kunne justere.

Der har løbende været et stort fokus på, hvordan vores fysiske rammer kan understøtte det pædagogiske arbejde med børnene i små grupper og i den forbindelse har det være nødvendigt i en af afdelingerne at bygge om.

Børn i udsatte positioner

Dagtilbud af høj kvalitet med gode pædagogiske læringsmiljøer har stor betydning for alle børn, men særligt for børn i udsatte positioner. Børn kan være i udsatte positioner af vidt forskellige grunde, og det pædagogiske personale og andre fagprofessionelle har ansvar for med tidlig, rettidig indsats at identificere børn med behov for en særlig opmærksomhed. Samtidig skal der arbejdes med rummelige fællesskaber, hvor alle børn har en naturlig plads. Børn i udsatte positioner skal støttes, så de både udfordres tilpas og oplever mestring i det almene fællesskab og efter behov også i mindre gruppesammenhænge med et særligt fokus. Nogle gange skal legen støttes, guides og rammesættes, for at udsatte børn kan være med, og for at legen udvikler sig positivt for dem. Kvaliteten i interaktionen mellem barn og voksen er betydningsfuld for alle børn, men i særlig grad for børn i udsatte positioner.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø alle børns trivsel, læring, udvikling og dannelse, og hvordan udvikler vi rummelige fællesskaber, som alle børn oplever at være en betydningsfuld del af?

I Hjortshøj Dagtilbud arbejder vi med at understøtte børnegruppen til at se forskellighed som en styrke og en ressource. Vi opmuntrer børnene til at vise omsorg for hinanden i dagligdagen, og som voksne omkring børnene hjælper vi med at rette opmærksomheden hen på, hvad det vil sige at være en god ven. Vi arbejder med en anerkendende tilgang, hvilket betyder, at alle børn ses, høres og har værdi i sig selv. Vi har i alle afdelinger fokus på at alle børn er en del af fællesskabet i de fælles aktiviteter, der er som samling, børnemøder og legegrupper. Samtidig bliver børnene delt ind i mindre grupper i løbet af ugen for på den måde at målrette det pædagogiske arbejde til lige netop det, børnegruppen har brug for. Vi har fokus på tidlig indsats i tilfælde af, at der er børn, der kan være i en udsat position i kortere eller længere tid og i forskellige grad. I disse tilfælde arbejder vi tæt sammen med forældrene om at få etableret en handleplan, da flere syn på barnet giver større kendskab til barnets udfordringer og åbner op for flere muligheder og perspektiver. Vi arbejder med at skabe struktur for barnet, så deltagelse i fællesskabet bedre bliver muligt og har et struktureret dokumentationsarbejde i forhold til at kunne arbejde målrettet med mål opstillet i handleplanen. Andre tiltag kunne være at opstille piktogrammer, afskærmning og pauser, hvor der kan begrænses stimuli og skabes ro for barnet.

I vores pædagogiske læringsmiljøer er der en fleksibilitet i forhold til at kunne møde børnene i NUZO og for, at vi ser børnenes ressourcer. Der skal ofte små justeringer til for at alle børn har mulighed for deltagelse og den voksne har ansvaret for, at det kan ske.

Vi ser det som forudsætning for det gode pædagogiske arbejde, at der arbejdes på en tæt voksen/barn relation. I den gode relation kan der udvikles og støttes til gavn for barnet.

Ved bekymring for et barns udvikling, trivsel, læring og dannelse er vi forpligtet til at handle. Vi bruger trivselsmøder til sparring og udarbejder handleplaner for arbejdet med mål for barnet. Vi samarbejder med PPR, Tale-høre konsulent, og mange andre fagpersoner, der kan hjælpe barnet og familien. Samt inddrager forældrene meget tidligt for at udvide perspektiverne på barnet. Det er af stor vigtighed at de ting der fungerer godt hjemme overføres til afdelingen og omvendt. Forældrene kan evt. også

opfordres til at lave legeaftaler som det pædagogiske personale ser er særligt udviklende for barnet.

Vi inddrager de ressourcer, som vi har i dagtilbuddet i form af sprogvejleder og motorikvejleder alt efter barnets udfordringer og behov.

Samarbejde med forældre om børns læring

Et godt forældresamarbejde om børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse er af afgørende betydning. Forældrene skal derfor både inddrages aktivt i og have indflydelse på dagtilbuddets arbejde. Samarbejdet sker både i form af det formelle bestyrelsesarbejde/forældrerådsarbejde og samarbejdet i hverdagen på tværs af dagtilbud og hjem om det enkelte barn, og om skabelsen af inkluderende børnefællesskaber.

I det daglige forældresamarbejde indgår også vejledning af og sparring med forældrene om, hvordan de understøtter deres barns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det pædagogiske personale og forældrene afstemmer forventningerne til hinanden og samarbejdet, med afsæt i den enkelte families behov, og alle skal opleve, at de bliver set, hørt og har indflydelse.

Hvordan faciliteres og rammesættes forældresamarbejdet, både formelt og i hverdagen, så der samarbejdes om barnets og børnegruppens trivsel og læring på tværs af dagtilbud og hjem, baseret på den enkelte families behov? Hvordan inddrager og involverer vi alle aktivt som ressourcer for deres børns trivsel, læring, udvikling og dannelse?

Vores forståelse af forældresamarbejde handler om et åbent og tillidsfuldt samarbejde. For at vi bedst kan understøtte barnets, trivsel, udvikling, læring og dannelse vil vi arbejde ud fra den grundholdning om, at vi alle bidrager med vigtig viden ind til et samlet syn på barnet. Vi opfordrer forældre til at komme med deres undren og berigende kommentarer på, hvad de ser i hverdagen, for at kunne udvikle, gå i dialog eller reflektere sammen.

Forældrene er dem, der kender deres børn bedst, og den viden skal inddrages for at understøtte barnet bedst muligt i hverdagen. Samtidig kan personalets viden om barnet i institutions sammenhæng være gavnlige for forældrene at kende til. Der kan også være brug for at personalet bidrager med viden om børn generelt med

inddragelse af deres faglighed.

Vi arbejder i dagtilbuddet med statusudviklings materialet og med udgangspunkt i dette afholdes der samtaler med forældrene. Der er samtaler ved overgang fra vuggestue til børnehave og fra børnehave til skole. Samtidig afholder vi velkomstmøder med forældrene i grupper, så forældrene møder andre "nye" forældre i afdelingen, og så information om opstart og kendskab til afdelingen kan gives samlet. Her kan der også afstemmes forventninger afdeling og forældre imellem. Der holdes i afdelingerne også 3 måneders samtaler, her tages der også udgangspunkt i sus-materialet. Der er også altid mulighed for at afholde trivselssamtaler, hvis enten forældre eller personale oplever brug herfor.

I hele dagtilbuddet foregår der megen kommunikation vedrørende børnene i afhentnings- og afleveringssituationerne. Disse foregår ofte som "garderobesnak" og kan udmunde i, at der aftales et bedre tidspunkt for samtale.

Vi bruger BørneIntra i alle afdelinger til at kommunikere generelle ting ud til forældrene både gennem opslag og personlige beskeder. BørneIntra bruges også til pædagogisk dokumentation, hvor børnenes hverdag kan ses i billeder og ved små historier.

I dagtilbuddet arrangeres forældrearrangementer og oplæg, der kan være med til dels, at forældrene får øget kendskab til hinanden, men også bliver klogere på forskellige emner som f. eks mobning, børn sprogtilegnelse, børns seksualitet, motorik, robusthed, børns søvn og meget mere. Det giver større kendskab og åbner op for flere muligheder for samarbejdet.

I bestyrelse og forældreråd har vi løbende emner på dagsordenen, der kan gøre hverdagen i dagtilbuddet bedre. Vi holder forældrerådsmøder sammen på tværs af afdelinger eller holder forældrerådsmøder adskilt, men i samme hus. Bestyrelsesmødet er så i umiddelbar forlængelse heraf for at skabe den gode sammenhæng mellem råd og bestyrelse.

Praksiseksempel:

Vi så filmen, der er udarbejdet til forældrene, om den styrkede læreplan. Derefter dykkede vi ned i et af punkterne, der handlede om dannelse og børneperspektiv.

Her blev der stillet følgende spørgsmål:

- *hvad forstår vi ved børnenes eget perspektiv og deres ret til medbestemmelse?*
- *hvordan arbejder vi konkret med at få børnenes stemme frem?*
- *hvordan får vi konkret anvendt børnenes perspektiver i vores pædagogiske læringsmiljøer?*

Det gav følgende svar fra forældrerådet:

- *at børnene har indflydelse på dagens aktiviteter*
- *at børnene har mulighed for at opholde sig i forskellige rum, hvor de kan lege sammen, eller alene.
at børnene bliver stillet overfor reelle valg og ikke bliver spurgt "har du lyst til", og det så er noget, barnet ikke har mulighed for at få indflydelse på alligevel.*

Inddragelse af lokalsamfundet

Som led i arbejdet med den pædagogiske læreplan skal dagtilbuddet overveje, hvordan lokalsamfundet i form af f.eks. skoler, biblioteker, museer, idrætstilbud og -faciliteter, plejehjem, erhvervsliv mv. kan inddrages med henblik på at styrke dagtilbuddets pædagogiske læringsmiljø.

Dagtilbuddet skal endvidere overveje, om et samarbejde med f.eks. ældre

medborgere, skolebørn fra mellemtrinnet og udskolingens eller andre frivillige i lokalsamfundet, der ønsker at bidrage med en særlig viden eller interesse inden for eksempelvis natur, sport, musik, sundhed eller håndværk, kan bidrage til at styrke arbejdet med pædagogiske læringsmiljøer.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet inddrager lokalsamfundet i arbejdet med etablering af pædagogiske læringsmiljøer for børn.

Hvordan inddrager dagtilbuddet, herunder dagtilbudsbestyrelsen og forældreråd, lokalsamfundet i arbejdet med at etablere pædagogiske læringsmiljøer for børn, og herved giver børnene kendskab til det samfund, de lever i, og de muligheder, det giver?

I Hjortshøj arbejdes der på tværs af afdelinger og med lokalsamfundets mange interessenter. Vi samarbejder med lokalcenter, sportsklub, spejderne, kirken og med det økologiske andelssamfund i Hjortshøj og Vimby, som er et botilbud til voksne med handicap. Vi har i dagtilbuddet samarbejde med Vimby og har en beboer ansat i en af vores afdelinger som hjælp en gang om ugen. Området byder på muligheder for ture til frugtplantage, dyrehold, skov og bækken. Dagtilbuddet deltager i et arrangement som hedder "Hjortshøjånden", hvor alle foreninger præsenterer sig for borgerne i byen. Alle forældre til børn i vores afdelinger er meget engagerede både i samarbejdet med os som dagtilbud, såvel som i det samfund de bor i, derfor er det helt naturligt en del af arbejdet både i forældreråd og bestyrelse at udvikle og komme med ideer til udbygning af samarbejdet. Sammen med skolen, klubben, den selvejende institution Kernehuset og lokalcenteret har vi et samarbejde som vi kalder 0-100 års universet. Dette samarbejde er baseret på et årshjul med faste aktiviteter, hvor børn i alle aldre og de ældre mødes og laver noget sammen. Af aktiviteter kan f.eks. nævnes sommerfest, plante blomster, fastelavnsfest og påskeklip. I dette regi, har vi også vores Hjortshøjband, som er et O-løb hvor man føres rundt til institutionerne i Hjortshøj, hvor frivilligheden i lokalsamfundet er i fokus. Der er sat pæle op hvor QR-koderne på de forskellige stop på ruten fortæller en fortælling om, hvordan frivillighed "ser" ud i Hjortshøj. Der er desuden opsat klippetænger på stolperne (kendt fra orienteringsløb) så det er muligt for af institutioner, skole og byens borgere at gå turen med det formål at samle klip og blive klogere på hvordan frivilligheden i Hjortshøj. Disse QR-koder kan lånes af alle borgere til forskellige arrangementer i lokalområdet. Hjortshøjbandet har en hjemmeside, hvor klippekort

kan printes ud.

Sammenhæng med børnehaveklassen

Sammenhæng i børnenes liv betyder, at skolen bygger videre på et tydeligt børneperspektiv, der tager over, hvor dagtilbuddet slipper. I børnenes sidste år i dagtilbud etableres pædagogiske læringsmiljøer, der understøtter børnenes sociale kompetencer og færdigheder som vedholdenhed og fordybelse. Derved forberedes de på at møde nye sociale og faglige sammenhænge med tro på egne evner, nysgerrighed og gå-på-mod. Det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud skal også introducere til og give børnene mulighed for at udvikle faglige færdigheder i form af leg med bogstaver, tal, mønstre, former m.v.

Hvordan er sammenhængen mellem skole og dagtilbud, og hvordan er der i børnenes sidste år i dagtilbuddet etableret et pædagogisk læringsmiljø, der understøtter børnenes dannelsesparathed og skaber sammenhæng til børnehaveklassen?

Vi har i Hjortshøj Dagtilbud et tilbud, der hedder "børneklubben". Fra 1. april starter dagtilbuddets børneklub. Børneklubben består af de kommende skolebørn fra alle 3 daginstitutionsafdelinger og den selvejende institution Kernehuset. Børn, der ikke er i dagtilbuddet, men er skolestartere bliver inviteret til at deltage. Børneklubben går ud på, at man skridt for skridt danner relationer på tværs af den samlede børnegruppe. Sammen med skolen arrangeres der besøg på skolen til "læsemakkerdag", hvor de kommende skolebørn inviteres på skolen. Her læser deres kommende kontaktskolebarnsmakker op for dem og viser rundt på skolen. Derudover inviterer indskolingspædagogerne til båltag. Der har også været "praktik i klassen", hvor man som personale fra børnehaverne kan komme i "praktik" for at se, hvordan undervisning og tilrettelæggelse foregår i 0. klasse. Dette kan give et større billede af, hvad vores børn møder, når de starter i skole.

Vi laver et individuelt overleveringsarbejde til skolen for hvert barn for at imødekomme en harmonisk klassesdannelse. Derudover har vi møder omkring børn, der har behov for en særlig indsats eller opmærksomhed.

Vi samarbejder med skolen om at aflevere viden om børnene og udvikle børnenes skolefærdigheder (eks. at kunne række hånden op, når man vil sige noget, vente på

tur, lytte når et andet barn taler osv.) Vi ser vigtigheden af at udvikle børnenes sociale færdigheder og hjælper med at kunne være en del af et fællesskab med respekt for andre. Samtidig opstiller vi læringsmiljøer, som muliggør at alle børn har mulighed for at deltage i fællesskabet. Vi arbejder med tydelig italesættelse af "at øve sig", som grundlag for udvikling og læring, og at det er ok, det er svært. Vi opmuntrer til at blive ved selvom det er svært.

Efter skolestart typisk i oktober etableres et møde mellem 0. årgangs voksne og de pædagogiske ledere fra børnehaverne. På dette møde drøftes børnenes parathed i forhold til bedre planlægning af førskolearbejdet og børneklubben. Her aftales der også særlige fokus for næste års førskolearbejde med udgangspunkt i den aktuelle børnegruppe. Der aftales helt konkret sange og lege, som kan fungere som det genkendelige i skolestarten. Samtidig beskrives den kommende årgang kort i forhold til særlige opmærksomheder. Samarbejdet med indskolingen på Virupskolen baseres på et årshjul, hvor alle aktiviteter skrives ind i. Klassesdannelse sker i et samarbejde mellem Virupskolen og børnehaverne.

Ledelse

Ledelsen har ansvaret for, at personalet besidder viden og konkrete kompetencer til at kvalificere det pædagogiske læringsmiljø og til at inddrage forældrene. Ledelsen understøtter og kvalificerer faglige, pædagogiske refleksioner hos personalet via facilitering, sparring og løbende metodeudvikling med fokus på udvikling af de pædagogiske læringsmiljøer og på at skabe stærkere læringsfællesskaber. Den samlede ledelse understøtter dagtilbuddets åbenhed over for lokalsamfundet. Den pædagogiske leder organiserer arbejdet, så det understøtter personalets arbejde med den pædagogiske læreplan.

Hvad er ledelsens opgave for at der leves op til de ministerielt fastsatte mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring inden for hvert af de seks læreplanstemaer?

Det er ledelsens ansvar, at den pædagogiske praksis tilrettelægges ud fra den styrkede læreplan. Dette gøres ved at facilitere mødefora, hvor der er plads til at planlægge og evaluere på de opstillede læringsmiljøer. Vi benytter i alle afdelinger KOLB's læringscirkel for at insistere på en systematik, hvor vi får reflekteret og

udfordret vores grundlæggende antagelser. Samtidig er det ledelsens opgave, at personalet har viden og kompetencer til hele tiden at indrette læringsmiljøer, der passer til børnegruppen, samt fokus på, hvordan forældrene kan inddrages og bakke op om praksis i afdelingerne

Viden og kompetencer benyttes på tværs af dagtilbuddets afdelinger, og der arbejdes i alle afdelinger med systematisk ledersparring til alle medarbejdere i et 6-ugers-rul, hvor medarbejdernes faglige udvikling er i fokus. Vi arbejder i stærkere læringsfællesskaber, hvor det er naturligt at forholde sig til hinandens praksis. Dette trænes dels gennem projekt "Børns tidlige sprog" og dels gennem arbejdet med de pædagogiske mål i læreplanen for de enkelte læreplanstemaer.

Dette understøtter også, at der i dagtilbuddet etableres en god feedback- og evalueringspraksis, som hele tiden tager udgangspunkt i indikatorerne i praksis, der kan dokumentere god kvalitet i kerneopgaven. Ledelsen har samtidig et stort fokus på, hvordan beslutninger og handlinger sker på baggrund af et oplyst grundlag. Her er der fokus på, hvordan relevant data indsamles og benyttes til at belyse dette.

Ledelsen i Hjortshøj Dagtilbud har ansvaret for, at der arbejdes i vores 0-100 års univers. Dette arbejde bygger på et årshjul, hvor medarbejderne på tværs af afdelingerne i Hjortshøj på skift arrangerer og tager initiativ til arrangementer, der understøtter fællesskabet i byen på tværs af generationer.

Pædagogisk personale

Det pædagogiske personale skal sammen skabe et pædagogisk læringsmiljø, hvor der er plads, tid og ro til at være barn. Det er hensigten, at legen og den legende tilgang til læring, barnets interesser, undren og nysgerrighed, samt det pædagogiske personales viden om at fremme læring og udvikling, er udgangspunktet for de læreprocesser, som barnet indgår i. For at kunne lykkes med dette er det centralt, at det pædagogiske personale i det interne arbejde både kan tage ledelse og give følgeskab.

Hvad er det pædagogiske personales opgave for at der leves op til de ministerielt fastsatte mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring inden for hvert af de seks læreplanstemaer?

Der arbejdes i alle afdelinger med pædagogisk planlægning af de pædagogiske læringsmiljøer. Der er individuelle forskelle på, hvordan dagens struktur og aktiviteter indgår, men fælles for dem alle er, at der planlægges ud fra de 12 læringsmål for læreplanstemaerne. Der planlægges for 6-8 uger ad gangen med udgangspunkt dels i læringsmålene og dels i børnegruppens behov. Børnene inddeles i både aldersintegrerede og aldersopdelte aktiviteter for at tilgodese børnene forskellige niveauer og udfordringer/styrker. Der arbejdes med, at alle børn er en del af en lille gruppe i disse aktiviteter. Dette for bedre at kunne tilpasse og observere det enkelte barns forudsætninger for deltagelse. Det er den voksnes opgave at justere aktiviteten og tilpasse den løbende børnenes behov. Samtidig arbejder der med at justere den voksnes tilgang til børnene og på, hvordan den voksne bedst muligt støtter op om det enkelte barn med øje for dets NUZO. Samtidig har vi et blik på at optimere læringsmiljøerne hele dagen og ansvaret for, at alle børn har mulighed og glæde ved at indgå.

I Bifrost har der været et udviklingsprojekt finansieret af BUPL's udviklingsfond om at "slippe legen fri". Dette projekt blev startskuddet til en anden kultur, hvor de voksne er undersøgende sammen med børnene i deres leg. Der blev arbejdet med børneinterviews og med, hvordan de voksne kunne positionere sig i forhold til børnene i leg. Denne kultur er implementeret i Bifrost og er ved at sprede sig til de andre afdelinger. Både afledt af projektet, men også som en del af arbejdet med læreplanen.

For hele tiden at kunne justere sig i forhold til børnenes behov kræver det, at der i personalegruppen kan reflekteres over egen og andres praksis. Vi arbejder i alle afdelinger med KOLB's læringscirkel som værktøj til at have reflekterende dialoger med hinanden. Vi benytter os af videndeling i dagtilbuddet på tværs af afdelinger. Dette på fælles p-møder, p-lørdage og i hverdagen. Der lånes også medarbejdere ud, der har særlige evner indenfor specifikke områder. Eksempelvis natur, motorik og børns søvn. De faglige fyrtårne arbejder også på tværs i afdelingerne og hjælper med at facilitere processer i hinandens afdelinger.

For at lykkes med at skabe kvalitet i læringsmiljøerne og i dagligdagen kræver det, at alle skal tage ansvar i at få både børn og voksne fordelt hensigtsmæssigt, så vi får skabt så meget ro omkring alle børn som muligt og med så få forstyrrelser som muligt.

Vi har et ønske om at få legen til at leve i de voksne også. Vi vil gerne puste liv i det gamle begreb "flow". Børn, der leger godt, oplever ofte at ende i en tilstand, hvor timerne bare smutter, og det man leger, sætter spor. Men den gruppe af børn, der ikke naturligt ender i de legerelationer, skal hjælpes ved, at der er voksne, der går forrest. Vi ønsker at rammesætte/synliggøre hvilken voksne, der er i en legerelation og ikke "skal forstyrres". Når vi reelt leger med børn og også tager ansvar for at give en leg liv og form, har vi en unik mulighed for at fylde børnene med læring.

Det at rammesætte en aktivitet og det at være i leg er to forskellige ting og giver to forskellige udkast hos børnene. Vi oplever, at vi er dygtige til at rammesætte aktiviteter, men vi kan godt udvikle på at blive gode legevoksne. Her kan vi garvede pædagoger lære af de nye medhjælpere, der ofte kan det, vi skal i dagligdagen, opmuntre til at de bliver ved det og tage ved lære.

Dokumentation og refleksionspraksis

Ledelsen har ansvar for, at det pædagogiske personale løbende forholder sig refleksivt til, hvordan de pædagogiske læringsmiljøer understøtter børnegruppens trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det kan f.eks. ske ved, at praksis fastholdes gennem pædagogisk dokumentation, der danner grundlag for analyse, og systematisk refleksion og justering af praksis.

Professionel dømmekraft og en systematisk faglig og kritisk refleksion over egen og fælles praksis er et vigtigt grundlag for lokalt at udvikle dagtilbud af høj kvalitet. Refleksionen forudsætter, at man er nysgerrig og undersøgende på hinandens praksis, søger sparring og tilbyder hjælp. Samtidig skal man turde udfordre hinandens vaner og rutiner og gøre det naturligt at dele viden og ideer til nye løsninger på tværs. Med afsæt i refleksionen og en stærk feedbackkultur skabes der i dagtilbuddet, afdelingen og i den enkelte gruppe stærkere læringsfællesskaber. Derved opbygges og udvikles både den professionelle kapacitet og dømmekraft.

Dokumentationen kan både være kvantitative og kvalitative data. Dokumentation til udvikling af de pædagogiske læringsmiljøer kan være personalets beskrivelser, iagttagelser eller videooptagelser af den pædagogiske praksis. Dokumentation af børnenes progression kan eksempelvis være børnenes egne produktioner, meninger, udtryk for trivsel, hvad de er optagede af og forældrenes informationer, holdninger og tilfredshed. Dokumentation er også det pædagogiske personalets erfaringer, viden fra observation af børnenes leg og fortællinger fra praksis. Sidst

men ikke mindst er data også viden baseret på forskning, resultater af evidensbaserede undersøgelser, socioøkonomi, vurderingsredskaber til fx sprog og robusthed mv. Der skal være balance mellem de ressourcer, der bruges på at dokumentere på den ene side og det udbytte, som det pædagogiske personale får på den anden side. Den pædagogiske dokumentation og refleksionspraksis vil tage afsæt i de bærende principper for Stærkere Læringsfællesskaber.

Hvordan skaber vi en feedbackkultur, hvor der løbende dokumenteres og reflekteres over sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes trivsel, dannelse, udvikling og læring så der sker en videreudvikling og kvalificering af egen og fælles praksis?

For at refleksion over egen og andres praksis samt en god feedbackkultur kan etableres og blive en naturlig del af hverdagen kræver det, at vi får opstillet øvebaner, hvor det bliver naturligt med refleksionen. Dette gøres i Hjortshøj Dagtilbud med afsæt i stærkere læringsfællesskaber, hvor vi opstiller refleksionsrum i de møder, vi i forvejen har.

Vi har arbejdet med Børns tidlige sprog, hvor der med afsæt i data (video) reflekteres over praksis. Vi har samtidig arbejdet med reflekterende dialoger, hvor der med afsæt i data reflekteres over en given udfordring eller et udviklingsområde. Metoden, vi har brugt, er KOLB's læringscirkel. Der skal ved at bruge en kendt metode skabes tryghed i dialogerne. Disse øvebaner kan brede sig i hverdagen ved, at antagelser mødes med "Hvad bygger du det på"; så er fundamentet for en god feedback skabt.

Den pædagogiske læreplan er også afsæt for en fælles refleksion over vores læringsmiljøer, hvor de 12 pædagogiske mål for læreplanstemaerne sammenholdes med børnenes udbytte af læringsmiljøerne. Når børnenes udbytte skal dokumenteres, kan der benyttes mange forskellige slags data. Vi bruger praksisfortællinger, video, børneinterview og ved at følge børnenes spor. Samtidig er det vigtigt, at vi er tydelige og konkrete på mål for det pædagogiske arbejde, samt hvilke tegn, vi vil se på, når vi skal evaluere pædagogiske forløb og temaer.

En god feedbackkultur er afhængig af en tydelig målsætning, som er formuleret på skrift. Når vi skal styrke feedbackkulturen, er det til en start vigtigt, at vi ikke alle er konstant på øvebane, som alle må mene noget om. Vi skal øve os i at lave konkrete

pædagogiske mål, som vi formulerer til vores kolleger, og som de forpligter sig på at give feedback på. En del af vores dokumentation og refleksionspraksis skal være med udgangspunkt i helt konkrete handlemål for børnene.

Evaluering

Ud over at etablere en evalueringskultur i dagtilbuddet er dagtilbudslederen også ansvarlig for, at arbejdet med den pædagogiske læreplan evalueres mindst hvert andet år med henblik på at udvikle arbejdet. Evalueringen skal tage udgangspunkt i de pædagogiske mål for de seks læreplanstemaer og skal beskrive sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Evalueringen skal offentliggøres.

Evalueringen baseres på den indsamlede dokumentation, herunder den løbende pædagogiske dokumentation og de systematiske refleksioner, der foregår i det enkelte læringsfælleskab blandt ledere og pædagogisk personale.

Hvordan vil vi evaluere sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes trivsel, dannelse, udvikling og læring med henblik på udvikling og kvalificering af dagtilbuddets praksis?

I Hjortshøj Dagtilbud vil vi have fokus på at evaluering af læreplanen er i sammenhæng med evalueringskulturen i afdelingerne. Der er dermed en løbende proces, hvor der opsamles data på baggrund af Sus-samtaler, evaluering af læringsmiljøerne i dagtilbuddets afdelinger og med baggrund i de tilbagemeldinger forældre og børn giver os.

Ledelsen laver nedslag en gang årligt sammen med bestyrelsen i SUS- materialet for at opsamle data om der er læringsmiljøer, der skal særligt fokus på.

I alle afdelinger benyttes Kolb's læringscirkel til systematisk at reflektere og evaluere praksis løbende.

I den pædagogiske praksis arbejdes der med udgangspunkt i læringsmålene for de 6 læreplanstemaer og indikatorer på kvalitet i praksis opsamles og bruges til at udvikle på organiseringen og kvaliteten af de pædagogiske læringsmiljøer.

Der fastsættes fælles personalemøder 3 gange om året, hvor videndeling på tværs af afdelinger kan finde sted, og hvor der kan aftales, hvilke handlinger der skal justeres for at forbedre vores læringsmiljøer i alle afdelinger.

Vi arbejder meget på tværs af afdelinger og vores faglige fyrtårne faciliterer refleksion og evaluering med Kolbs læringscirkel som redskab i hinandens afdelinger.

Vi vil det kommende år arbejde mere målrettet med evaluering af den daglige praksis og af de opstillede læringsmiljøer. SMTTE-modellen har været brugt i afdelingerne som forberedelsesmodel til pædagogiske aktiviteter, men er ikke en decideret evalueringsmodel. Derfor afprøves nye modeller, som vi er blevet præsenteret for i forløbet omkring "Stærkere Læringsfællesskaber", hvor både planlægning, mål, tegn og evaluering kan indeholdes.

På den seneste workshop i Stærkere Læringsfællesskaber-regi har vi arbejdet med model til systematisk at arbejde med sammenhængen mellem børnenes progression og det pædagogiske læringsmiljø. Denne model indeholder en evalueringsdel og kan benyttes både på enkelte børn og på hele børnegrupper. Vi har valgt i dagtilbuddet at arbejde videre med modellen og på den måde sikre, at der fastholdes en god evalueringskultur med fokus på udvikling både af læringsmiljøer tilpasset børnegruppen og børnenes progression inden for valgte temaer.